

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.242.2026

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 16417 Pani Posłanki Magdaleny Sroki, w sprawie systemowego wsparcia dla dorosłych osób ze spektrum autyzmu oraz ich rodzin i opiekunów, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

W 2022 r. zatwierdzona została polityka publiczna wyznaczająca strategiczne kierunki deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce. Uchwałą nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. przyjęto dokument pn. Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) (M.P. poz. 767), który wyznacza kierunki rozwijania usług społecznych w Polsce.

Jednym z przyjętych celów strategicznych jest zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Proces wprowadzania zmian legislacyjnych mających na celu wdrażanie kierunków określonych w Strategii trwa. Prowadzone są prace zmierzające do reformy i usprawnienia systemu pomocy społecznej w taki sposób, by wszystkie osoby wymagające wsparcia otrzymały adekwatną do potrzeb ofertę usług w swoim miejscu zamieszkania.

Niemniej już obecnie system oferuje liczne formy wsparcia dostosowane do potrzeb osób, które z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności wymagają codziennej opieki.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej osoby te mogą korzystać ze świadczonych w środowisku lokalnym:

- specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- usług w ośrodku wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi - środowiskowym domu samopomocy lub klubie samopomocy,
- pobytu i usług w mieszkaniu treningowym lub wspomagającym.

Środowiskowe domy samopomocy (śds), w tym śds typu D, posiadające dodatkowe wsparcie finansowe osób ze spektrum autyzmu (zgodnie z art. 51 c ww. ustawy), świadczą usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi umiejętności społecznych oraz komunikacji, a także różne formy terapii zajęciowej i inne usługi dostosowane do potrzeb uczestników – także osób o wzmożonych potrzebach opiekuńczych. Skierowanie do śds wydawane jest na podstawie decyzji administracyjnej poprzedzonej wywiadem środowiskowym.

Obowiązujące rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 249) określa standardy funkcjonowania tych jednostek. W odniesieniu do osób w spektrum autyzmu należy przede wszystkim zwrócić uwagę na standardy świadczonych usług, wyposażenia obiektu oraz wskaźnik zatrudnienia.

W przypadku uczestników śds z niepełnosprawnością sprzężoną lub spektrum autyzmu, którzy posiadają orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności wraz ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, kwota dotacji może być zwiększona do 30% w stosunku do innych uczestników śds. Pozwala to na zatrudnienie dodatkowej kadry opiekuńczej lub kadry specjalistów - także w ramach umów zlecenia lub zakupu usług. Dodatkowe środki umożliwiają też przeprowadzanie szkoleń i podwyższanie kwalifikacji pracowników oraz zakup niezbędnego specjalistycznego wyposażenia i pomocy do pracy z ww. grupą osób.

Dostępność usług w środowiskowych domach samopomocy jest stale poszerzana. Rozwijanie ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi – m.in. w ramach działania 3.2 kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” - finansowane jest z rezerwy celowej budżetu państwa cz. 83 poz. 25.

Tworzenie nowych środowiskowych domów samopomocy dla osób ze spektrum autyzmu i niepełnosprawnościami sprzężonymi jest priorytetem wskazywanym przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przy podziale środków rezerwy na rozwój sieci ośrodków wsparcia. W roku 2024 na rozwój ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi rozdysponowano 28 090 659,60 zł, z których utworzono 9 środowiskowych domów samopomocy oraz 2 kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi i 459 nowych miejsc. Ponadto w 2024 r., w związku z art. 51c ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, zwiększono dotację dla 9 458 uczestników środowiskowych domów samopomocy ze spektrum autyzmu oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

W podziale rezerwy celowej budżetu państwa na rozwój sieci ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2025 r. w kwocie 47 138 907, 95 zł uwzględniono środki na utworzenie 16 śds (w tym 3 na terenie powiatów pozbawionych takich placówek) oraz 2 filii śds. Zaplanowano też uruchomienie 740 miejsc w nowych i istniejących środowiskowych domach samopomocy, w tym 325 z podwyższoną dotacją w ramach programu „Za życiem”.

Należy przy tym podkreślić, że to od decyzji jednostek samorządu terytorialnego – podejmowanych na podstawie rozeznania potrzeb lokalnych w zakresie pomocy społecznej i ich analizy oraz w oparciu o założenia opracowanej gminnej/powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych – zależy rozwój środowiskowych domów samopomocy.

Wspomnieć również należy o zadaniu samorządu gminnego, wynikającym z przepisu art. 17 ust. 1, pkt 12 ww. ustawy, które ma charakter obowiązkowy - wsparcie w mieszkaniu treningowym lub wspomaganym. Zgodnie z art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2025 r. poz. 1214) osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy, może zostać przyznane wsparcie w mieszkaniu treningowym lub wspomaganym. Mieszkania treningowe i wspomagane, zgodnie z art. 53 ust. 2 ww. aktu, są formą przygotowania przebywających w nich osób do prowadzenia niezależnego życia i wspierania ich w codziennym funkcjonowaniu.

Usługi świadczone w mieszkaniu treningowym mają charakter okresowy i służą wspomaganemu osiągnięciu częściowej lub całkowitej samodzielności przez zakwalifikowane do kreślonych kategorii osoby, m.in. poprzez trening samodzielności, poradnictwo, pracę socjalną lub inne usługi aktywnej integracji. Z kolei zakres usług świadczonych w mieszkaniu

wspomagany obejmuje pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym, nie zapewnia jednak tak szerokiego wsparcia jak jednostki świadczące całodobową opiekę (profesjonalnych usług specjalistycznych). Świadczone w mieszkaniu wspomagany usługi mogą stanowić alternatywę dla pobytu w pałacu o charakterze instytucjonalnym. Mają one charakter pobytu stałego lub okresowego i kierowane są do osób niesamodzielnych, w szczególności starszych i z niepełnosprawnościami. Mieszkania są w pełni wyposażone i dostosowane do potrzeb lokatorów. W przypadku korzystania ze wsparcia przez osoby z niepełnosprawnością fizyczną, pomieszczenia w mieszkaniach są pozbawione barier architektonicznych i dostępne dla tych osób z zewnątrz.

Również ta forma pomocy jest rozwijana poprzez środki oferowane samorządom gminnym i powiatowym na tworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych, w ramach działania 4.4 Programu „Za życiem”. W ramach realizacji zadania w 2025 r. łączna kwota dotacji na działanie 4.4 wynosiła 20 578 901 zł dla 16 województw, przy czym wysokość dofinansowania dla samorządów mogła wynieść do 80% kosztów całego przedsięwzięcia.

Informuję, że Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej złożył wniosek o wprowadzenie zmian do ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw, któremu w wykazie prac legislacyjnych nadano numer UD315. Wśród zmian zaproponowanych w ramach projektu ustawy znajdują się m.in. zmiany dotyczące uporządkowania oraz rozwoju mieszkalnictwa wspomagane i treningowe tj.:

- wskazanie możliwości tworzenia zespołów mieszkań treningowych i wspomaganych oraz doprecyzowanie, iż usługi świadczone w mieszkaniach treningowych mają charakter krótkoterminowy, a we wspomaganych długoterminowy;
- wskazanie, że pobyt w mieszkaniu treningowym nie zaspokaja potrzeb mieszkaniowych, a pobyt w mieszkaniu wspomagany może je zaspokajać;
- umożliwienie korzystania ze wsparcia w mieszkaniu treningowym lub wspomagany osobom wymagającym opieki całodobowej.

Jedną z form wsparcia, która może stanowić pomoc dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami wymagającymi wzmożonej opieki jest przyznawana na podstawie art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej usługa wsparcia krótkoterminowego, realizowana w domu pomocy społecznej.

Dom pomocy społecznej może świadczyć usługi wsparcia krótkoterminowego w formie pobytu całodobowego lub w formie dziennej osobom pełnoletnim, wymagającym wsparcia z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niebędącym mieszkańcami placówki. Usługi można przyznać na czas określony nie dłuższy niż 30 dni w roku, z możliwością przedłużenia w szczególnie uzasadnionych przypadkach, ale nie dłużej niż o kolejne 30 dni. Ustawa zakłada ograniczenie do minimum związanych z tym formalności, a w przypadku gdy osoba deklaruje ponoszenie pełnej odpłatności za usługę, odstępuje się również od ustalenia jej sytuacji dochodowej i majątkowej.

Na podstawie art. 18 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej i zgodnie z rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych realizowane są też specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych m.in. z autyzmem, świadczone w miejscu zamieszkania i dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia. Usługi mają na celu poprawę jakości życia beneficjentów, wsparcie i umożliwienie im funkcjonowania w środowisku rodzinnym lub społecznym. Przyznawane są przez ośrodki pomocy społecznej/centra usług społecznych i finansowane z budżetu państwa.

Celem realizacji zadań pomocy społecznej, np. organizacji wsparcia dla osób ze spektrum autyzmu, gmina może tworzyć też inne niż wskazane w ustawie o pomocy społecznej jednostki organizacyjne.

Niezależnie od wskazanych rozwiązań, wspomnieć należy o programie resortowym MRPiPS pn. „Centra Opiekuńczo-Mieszkalne” (COM) realizowanym ze środków Funduszu Solidarnościowego, a także programie „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe prowadzonym przez PFRON. Źródłem ich finansowania są środki ujęte w projekcie planu finansowego funduszu, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Podstawą prawną pierwszego z nich jest art. 7 ust. 5 ustawy o Funduszu Solidarnościowym. Program realizowany jest od 2019 r., w kolejnych edycjach ogłaszanych w 2019 r., 2021 r., 2023 r., 2024 r. oraz 2025 r. Do 31 grudnia 2025 r. uruchomiono w jego ramach 89 centrów i zainwestowano w 49 kolejnych. W 2025 r. na cel utworzenia COM oraz na dofinansowanie ich funkcjonowania przeznaczono łącznie 137 mln zł. W 2026 r. budżet ten wynosi 250 mln zł. Planowane otwarcie powstających placówek nastąpi do 2028 r. Realizacja programu ma pozwolić na stworzenie warunków do niezależnego życia i funkcjonowania dorosłym osobom z niepełnosprawnościami z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub orzeczeniem traktowanym na równi z tymi orzeczeniami, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913), poprzez udostępnienie miejsc pobytu całodobowego i dziennego zapewniających usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. W 2026 r. zwiększono dofinansowanie na funkcjonowanie COM ze środków z funduszu: w zakresie usług pobytu całodobowego do nie więcej niż 6000 zł miesięcznie na jednego mieszkańca; w zakresie usług pobytu dziennego do nie więcej niż 27 zł za godzinę pobytu na jednego mieszkańca Centrum (wzrost o 5 zł/h).

Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe realizowany jest od 2022 r. Do tej pory przeprowadzono dwie edycje programu. W wyniku pierwszego naboru wyłoniono 23 organizacje pozarządowe, które na podstawie zawartych z PFRON umów wybudują WSM, w których łącznie będzie 259 mieszkań. W wyniku drugiego naboru wyłoniono 29 organizacji pozarządowych. Wybudują one WSM, w których łącznie będzie 297 mieszkań. Fundusz – po zapoznaniu się z wynikami kontroli programu „S – A – M!” WSM prowadzonej przez NIK w 2025 r. i wprowadzeniu zmian w jego treści – planuje przedstawić Radzie Nadzorczej PFRON propozycję zmian w programie i ogłoszenie kolejnego naboru. Wnioskodawcami w programie mogą być wyłącznie organizacje pozarządowe lub podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Koncepcja programu uwzględnia potrzeby wszystkich osób z niepełnosprawnością, w tym osób z autyzmem i niepełnosprawnością intelektualną. Kluczowym założeniem programu jest budowa wspomaganych społeczności mieszkaniowych dla maksymalnie 12 osób, dodatkowo z podziałem na minimum 2 zespoły mieszkalne. Otwarty charakter programu umożliwia ponadto wnioskodawcom tworzenie wspomaganych społeczności mieszkaniowych w dowolnej lokalizacji, dzięki czemu planowane inwestycje usytuowane są w środowisku lokalnym sprzyjającym integracji. Oprócz obowiązku spełnienia wymogów architektoniczno-budowlanych wynikających z ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1411 t.j.), na wnioskodawców nakłada się obowiązek określenia wysokich kompetencji kadry, która wspierać będzie mieszkańców WSM poprzez zapewnienie im niezbędnych usług terapeutycznych i socjalno-bytowych. Program wpisuje się w ideę deinstytucjonalizacji wynikającą zarówno z Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, jak i Strategii na

rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030, której celem jest przejście od opieki instytucjonalnej do wsparcia świadczonego na poziomie społeczności lokalnych.

Programem uzupełniającym względem programu SAM WSM jest przyjęte w październiku 2025 r. „Wsparcie mieszkańców Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych”. W jego ramach PFRON będzie dofinansowywał świadczenie usług wspomagających dostosowanych do indywidualnych potrzeb mieszkańcom WSM. Nabór wniosków uruchomiono 12 lutego 2026 r. Założenia programu opracowano we współpracy z organizacjami pozarządowymi, które budowały WSM w ramach dedykowanej grupy roboczej. Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe w obecnej formule umożliwiają mieszkańcom wybór niezbędnych im usług wspomagających, przy zachowaniu ponoszenia przez osoby z niepełnosprawnościami oraz organizacje pozarządowe zarządzające WSM-ami wydatków na utrzymanie mieszkań analogicznie, jak w przypadku każdego mieszkańca innych wspólnot mieszkaniowych.

Rozwijane są ponadto formy wsparcia wykorzystujące rozwiązania stanowiące odpowiedź na potrzeby beneficjentów usług opieki wytchnieniowej. Program „Opieka wytchnieniowa” finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego ma umożliwić odciążenie członków rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnościami w codziennych obowiązkach związanych ze sprawowaniem opieki, zapewniając im czas na odpoczynek, regenerację, wzmocnienie osobistego potencjału i ograniczenie wpływu obciążeń psychofizycznych związanych z tym związanych poprzez wsparcie psychologiczne lub terapeutyczne, a także podniesienie poziomu kompetencji dotyczących wsparcia osoby niepełnosprawnej poprzez naukę technik wspomagania, pielęgnacji, prowadzenia działań rehabilitacyjnych w warunkach domowych, jak również objęcie sprawujących opiekę specjalistycznym poradnictwem w zakresie zarówno psychologicznych i społecznych aspektów wsparcia osób z niepełnosprawnościami, jak i zagadnień dotyczących profilaktyki zdrowotnej i zdrowego stylu życia.

Przykładem może tu być realizowany przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych projekt pn. „Urlop od opieki. Model turystyki wytchnieniowej” (Oś priorytetowa FERS.01 Umiejętności, w ramach Działania 01.01 Współpraca ponadnarodowa Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego na lata 2021-2027). Jego celem jest wypracowanie i wdrożenie nowego kompleksowego modelu turystyki wytchnieniowej, który kierowany będzie do organizacji świadczących usługi turystyczne dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.

Informuję, że uchwałą nr 7/2026 Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych powołano 2 kwietnia 2026 r. doraźny zespół problemowy dotyczący opieki wytchnieniowej. Zespół ma charakter doradczy i jego zadania związane są ze wsparciem Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w kształtowaniu zapisów przyszłorocznej edycji programów „Opieki wytchnieniowej” finansowanych ze środków Funduszu Solidarnościowego.

Ze środków tych finansowany jest też program „Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością”, którego celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości skorzystania z pomocy asystenta przy wykonywaniu codziennych czynności i uczestniczeniu w życiu społecznym, ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz stymulowanie zmagających się z nią osób do aktywności i korzystania z prawa do niezależnego życia. Ważnym aspektem jest w tym wypadku przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz towarzyszącemu jej wykluczeniu społecznemu.

Aktualnie trwają też prace legislacyjne nad ustawą o asystencji osobistej, która ma na celu uregulowanie i zagwarantowanie systemowego dostępu do usług asystenckich.

W najbliższym czasie rozpocznie się realizacja projektu niekonkurencyjnego pt. „Mobilny Doradca Włączenia Społecznego” w ramach działania 03.04 Nowe rozwiązania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS). Celem projektu jest przygotowanie uruchomienia systemu realizacji usług mobilnego doradcy włączenia społecznego (MDWS). Usługi mobilnego doradcy włączenia społecznego będą kierowane m.in. do rodzin, w których przyszło na świat dziecko z niepełnosprawnością lub którym potrzebna jest pomoc w uzyskaniu odpowiedniej diagnozy niepełnosprawności. Mobilni doradcy będą wspierać rodziny w uzyskaniu dostępu do środowiskowych form pomocy. Efektem projektu będzie przygotowanie szczegółowych rozwiązań prawnych i organizacyjnych uwzględniających wnioski wynikające ze wstępnego etapu wdrożenia MDWS, służących wprowadzeniu tego instrumentu do systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Informuję, że MRPiPS nie dysponuje szczegółowymi analizami statystycznymi wyodrębniającymi liczbę dorosłych osób ze spektrum autyzmu, które wymagają stałego wsparcia opiekuńczego.

Intencją działań podejmowanych przez kierownictwo ministerstwa jest zwiększanie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami i zapewnienie im dostępu do zróżnicowanych form wsparcia, dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb, w duchu Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i zgodnie z założeniami Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Maja Nowak
Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych
Sekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/